Met deze bijlage willen we
hulde brengen aan

Jan-Niklaas Devillé.

60 jaar na zijn overlijden

**waaruit het Jan-Niklaaskoor
Jan-Niklaasstichting tot stand is gekomen.**

**met dank aan
Roeland Devillé**

Kerk Essenbeek 26 april 2025

6 januari 1965. Jan-Niklaas Devillé overlijdt in een ziekenhuis in Etterbeek, 76 jaar. Op 25 maart zou hij 77 worden… Ikzelf ben dan 3 jaar en twee dagen oud. Hij, 'Peter burgemeester', werd mijn dooppeter want ook bij de 'eerste van onze jongste' loopt die traditie verder… maar peuterkleuter zijnde heb ik hem zelf uiteraard niet echt gekend.
Om onderstaande schets te maken, heb ik geplukt en geplakt uit allerlei bestaande teksten: van Hugo Devillé, Raf Devillé, Leo Vander Elst, Alisson Houthuys, artikels allerhande, de Vrijschutter, het tijdschrift Muzisch, enkele brieven, e.d.

'Peter burgemeester' - het lijkt haast een officiële titel – is vader van 16 kinderen. Hij huwt in 1916 met Louisa Deschrijver uit Erembodegem. Het liefdesvuur moet fel gewoed hebben, want om elkaar te ontmoeten werd de afstand Halle-Aalst regelmatig te voet overbrugd, zo wil de overlevering. In 1927 betrokken zij hun huis in de Kasteelstraat in Essenbeek waar ze een textielwinkel uitbaatten. Gespreid over 19 jaren werden er ten huize van Jean-Nicolas Devillé 4 meisjes en 12 jongens geboren. Mijn vader, Raf, was daarvan de jongste.
Die aanspreking als 'Peter burgemeester' zou je wat ironisch kunnen opvatten, als die van iemand die thuis een heel dorp moet besturen… maar er is véél meer dan dat. Ook als kleinste kind merk je dat er met veel ontzag over hem wordt gesproken; hij is alom aanwezig. In gesprekken, op schilderijen binnen de familie, in het koor, de toneelkring, de lokale politiek, de hele stad,… Ter gelegenheid van het grote jaarlijkse familiale kerstfeest (er werden 56 kleinkinderen geboren, stel je voor) wordt er verteld, gemusiceerd, gezongen,… ook wel eens een lied dat hij componeerde. Dat sommigen die grote bende wel eens een "clan" durfden noemen, is begrijpelijk, al hebben we nooit geweten dat iets van de kwalijke bijklank ervan, gerechtvaardigd zou zijn. Integendeel… We zijn echter wel met zovelen dat het af en toe lijkt alsof wij apart van de buitenwereld bestaan. En het klopt misschien wel dat in zo'n grote verbonden groep die buitenwereld niet op de eerste plaats stond…

Er zijn neven en nichten die waarschijnlijk beter geplaatst zijn om een echt levendige schets van zijn persoon te geven. Hugo, de oudste, werd 19 jaar in dat sterfjaar '65... En velen die volgden gingen in Essenbeek naar de lagere school, waar er soms zangstonden onder zijn pianobegeleiding doorgingen. Niettemin loont het de moeite om los van een echt portret, gewoon zijn levensloop te overschouwen, om het beeld van zijn erfenis klaarder te stellen nu 60 jaar na zijn sterfdatum.
Ikzelf monkelde als puber in mijn binnenste al eens 'kritisch' bij de bijna beate bewondering die leefde binnen de familie, maar - vaststelling - ook wel echt daarbuiten! Ik vroeg me af of hij iemand was die zich centraal stelde en voor een grote geestelijke erfenis wilde zorgen. Gaf hij alle energie aan zijn "carrière" nog voor dat woord begrepen werd zoals vandaag? Ik meen intussen dat we met geschiedenis genadig moeten omgaan, teneinde een eeuwig heen en weer van gelijk en ongelijk te voorkomen (zoals uitvergroot in de grote conflicten heden ten dage…). We hebben het over héél andere tijden, over een héél katholieke samenleving (met opposanten uiteraard), over turbulente voor- en na-oorlogstijden, zonder moderne informatiemiddelen, vervuld van het romantische ideaal van de volksverheffing, van zelfontwikkeling, ontvoogding en rechtvaardigheid, het recht op een eigen volwaardige taal… het ging over respect en zelfrespect. Er zijn overduidelijke gezinspatronen, rollen in het huishouden (wat weten wij over grootmoeder 'Meter burgemeester'?)… Het is een periode waarin zuiver mentale en fysieke daadkracht in combinatie met standvastigheid en uithoudingsvermogen de grote doorslag gaven. De creatieve hunker, of sterker nog, de honger ernaar, stuwden figuren zoals 'Peter burgemeester' vooruit. Alleen een krachtig karakter en persoonlijke
dis

Hij studeerde notenleer, piano, orgel en harmonie aan de muziekacademie te Halle, fuga en contrapunt aan het conservatorium te Brussel.

Ook al was hij een vurig voorvechter van het Nederlands als beleidstaal in Vlaanderen, toch sprak hij uitstekend Frans, wat mag blijken uit de vertalingen die hij van enkele Franse literaire teksten maakte en zeker ook uit het getuigenis van een bezoek van de bisschop van Lourdes aan het bedevaartsoord Halle. De spontane toespraak van de burgemeester ontlokte de bisschop de reactie: 'Ik ben nog nooit in zulk prachtig Frans toegesproken… !"
Daarnaast engageerde hij zich ook voor het toneel. En Jan-Niklaas ging naar de worstelschool in Brussel, ergens aan "de midi" (met alweer een vertaling uit het Frans, van het boek "Kiai en Kuatsi" van ene Robert Laserre over de gevechtssport). De trein vanuit Halle naar Brussel was in menig opzicht werkelijk een troef.

Talloze keren gingen we zelf mee de stenen trappen op, achter de ingangspoort van de Essenbeekse kerk. Hier hebben we een concreet beeld van wat we als de biotoop van Jan-Niklaas mogen beschouwen. Op het hoogzaal staat het geweldige orgel dat destijds vanuit de basiliek van Halle naar Essenbeek werd overgebracht. Het lijkt soms alsof iemand een te klein vestje heeft aangetrokken, het oogt te groot voor deze bescheiden parochiekerk. Van hieruit zong zo vaak het Jan-Niklaaskoor, het was drummen om er met zijn allen een plaatsje te vinden. Het was ook van hier dat Jan-Niklaas zelf de vieringen muzikaal begeleidde.

Na vijftig jaar (1910) gaf zijn vader aan Jan-Niklaas de fakkel door van het koster- en bijhorend koorleiderschap. Ooit werd hij ook gevraagd om die functie te Aalst in te vullen. Ook twee broers werden overigens koster in andere parochies. Later volgde zoon Jan hem op, af en toe vervangen door één van de andere zonen.
In 1919 wilde hij met toneel én zang de bevrijding na de eerste wereldoorlog vieren. Een start van nieuwe tijden voor het tot dan uitsluitend mannelijke koor, dat vanaf dat jaar "gemengd" werd, wat we misschien toch mogen beschouwen als een blijk van een meer modern inzicht, hoe vreemd zoiets op vandaag ook moge lijken. Het zal velen zeker verbazen dat de vrouwen echter pas vanaf 1957 mee vanop het hoogzaal mochten zingen, met de zegen van de nieuwe pastoor… tot dan zongen zij dus enkel beneden in de kerk…
Jan-Niklaas bouwde het koor uit tot een 'Kantorei' in de geest van Heinrich Schütz en bracht stijlvolle uitvoeringen van oude polyfonie en eigentijdse koormuziek. Altijd met eigen volk, want daarvan bleek hij overtuigd: ***het gaat om de "ziel", niet om roem of eer.*** Het sociale karakter van die opvatting kan alleen hoog gewaardeerd worden.
Hij componeerde ook en verzorgde de uitvoering van eigen werk. De teksten kwamen van hemzelf of van schoondochter Marie-Louise, of ze dienden om in toneelwerk te worden ingelast. Zo schreef hij o.a. de operette "De kleine den", en meerdere religieuze werken zijn eveneens van zijn hand.
Na zijn dood wist Jan, één van zijn zonen, het koor nieuw leven in te blazen. De erfenis bleef leven in de Jan-Niklaasstichting, waaronder naast het koor ook een kantateorkest, een jeugdmuziekschool. De artistieke poot werd een aantal jaren versterkt met een tekenatelier en een weefgroep. Zoals overal waar er "gemenst" wordt komen er na vele jaren wel eens spanningen en worden nieuwe initiatieven genomen.

Maar men mag stellen dat vele daarvan onmiskenbaar op één of andere manier schatplichtig zijn aan die sterke figuur die Jan-Niklaas moet geweest zijn.
En vandaag brengt het Jan-Niklaaskoor enkele van zijn liederen…

Op onze zolder thuis stond jaren na zijn dood nog een kist met spullen uit het ouderlijke huis in Essenbeek: een oud geweer met houten kolf, een "mitrailleur" (zo noemden wij dat; vraag me niet naar details), een lino-afdruk met een portret van nonkel Isidoor (achtste telg die als 18-jarige aansloot bij het Geheime Leger en op 2 september 1944 sneuvelde), oude exemplaren van de Vrijschutter uit WO I en WO II. Dat waren héél spannende dingen om ze als kind te zien, te lezen, om zich van zo kortbij betrokken te voelen bij echte geschiedenis.
Reeds tijdens de eerste wereldoorlog was hij samen met zijn broer actief als uitgever, schrijver van de Vrijschutter. Het bekleedde een unieke plaats als enig Nederlandstalig verzetsblad tussen de franstalige bladen.
Na WO I werd hij politiek bedrijvig. In 1921 kwam hij voor het eerst op de Katholieke lijst en kwam hij in het Halse schepencollege terecht. Bij het begin van WO II werd hij door de bezetter als schepen van Halle afgezet. Er bleek echter groot vertrouwen toen de plaatselijke afdeling van de Belgische Nationale Beweging hem de bevolkingsregisters toevertrouwde. Ze hadden die ontvreemd uit het stadhuis om de jacht op werkweigeraars te bemoeilijken. Na de bevrijding werden de registers feestelijk teruggebracht naar het stadhuis.
Ook tijdens de WO II schreef hij de Vrijschutter onder het pseudoniem Jan Stroevens. De inval van de bezetter zag hij als een onrecht dat ons land werd aangedaan en dat moest met alle mogelijke middelen worden bekampt.

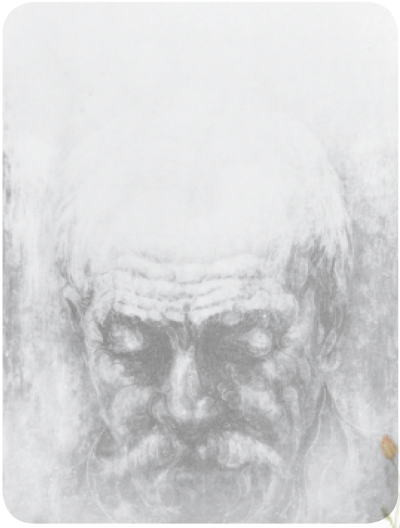
Na een bominslag in een achtergebouw, kwam een pak oude Vrijschutters uit de eerste oorlog bloot te liggen. Onmiddellijk begreep hij de noodzaak om ook de Vlaamse mensen opnieuw naar behoren in te lichten. Bij hem thuis was er een depot van het verzet en langs de andere zijde van de Kasteelstraat bij zijn broer Guillaume werd de Vrijschutter gedrukt. Met enorme risico's werd het sluikblad overal in Vlaanderen verspreid, meerdere 'bedelers' werden door de bezetters opgepakt en gemarteld.
Het waren blijken van een onstuitbaar engagement dat hij al langer opnam. Het verklaart ook een volgehouden zwijgzaamheid, in de wetenschap dat 'de tijden' altijd kunnen veranderen, in het besef dat de toekomst altijd kwetsbaar is… immers, meerdere zonen en een schoonzoon maakten deel uit van het verzet. Zoals reeds vermeld kwam Isidoor daarbij in de laatste oorlogsdagen om. Hoe de wereld later zou evolueren kon niemand voorspellen. Er leefde de vrees dat 'de communisten' ooit nog de vrije hand zouden krijgen in Europa. Na twee wereldoorlogen bleef men daarom lang op zijn hoede.

Van 1947 tot 1964 bleef Jan-Niklaas burgemeester van de stad Halle. We weten dat enige naijver niet vreemd is aan de lokale politiek maar als man van zijn woord, en zonder geroddel, werd hij omwille van zijn onpartijdigheid breed gewaardeerd, ook door zijn politeke tegenstrevers. Zijn opvolger en politieke tegenstander Louis Degreve bracht dan ook lovende woorden ter nagedachtenis, op 13 januari 1966:

"…Zò kenden wij hem trouwens: een man van plicht, een man van eer die zich niet liet dwingen door niets of niemand. Zò heeft hij geleefd, aldus is hij gestorven. Al diegenen die hij in de bestuurslichamen van de stad had vervoegd, in 1921, heeft hij in zijn openbare functies overleefd, en, hoe kon het anders, vermits hij slechts 33 jaar oud was toen hij schepen werd en hij gedurende 43 jaar deelachtig bleef in de ambtsverdelingen."

In dit korte bestek zijn hele gevulde leven willen vatten is ondoenbaar. We pretenderen bovendien ook niet het werk van een historicus te hebben geleverd. Ongetwijfeld zijn er tal van aanvullingen en nuances wenselijk, op basis van gesprekken met familie, op basis van documenten, verslagen, foto's…

Maar één ding is zeker: dat we vandaag dit concert met dit koor brengen, is een deel van de erfenis die hij heeft nagelaten.
En ze mag er zijn….!

Jan-Niklaas Devillé werk van Felix De Boeck